

rustu.bozkurt@dunya.com

RÜŞTÜ BOZKURT

Bilinç, bizi “farklı kılan” yeteneğimizdir

Bilincin geliştirilerek sürdürülebilmesi, sürekli gözlem, veri tabanının genişletilmesi, enformasyon ağının yaygınlaştırılması, açık ve gizli bilgi düzeyinin yükseltilmesi, ayrıntı dinamiklerinin farkına varılması, bütün bunlar arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkisinin kavranması yani “anlama” düzeyine ulaşılmasına bağlıdır.

Bizi yönlendiren dinamikler üzerinde düşünürken, önce “...birikim anahtar güçtür” dedik. Bir adım sonra “bakış açısının” bizi vezir edebileceği gibi, rezil de edebileceğini söyledik. Temel dinamiklerin üçüncüsü olan “bilinç” bizi “ötekilerden” farklı kılan özelliğimizdir.

Amartya Sen, bilinci tanımlarken, “... kişinin kendi varlığı ya da dış dünyaya ilişkin doğrudan edindiği sezgisel ve düşünsel bilgi” der. Sözlüklerde ise bilinç bir şeyin varlığına, gerçekliğine ilişkin zihinde açık seçik beliren temel düşünceler olarak tanımlanır.

İnsanın ilgi alanları ne denli genişse “bilinç alanları” da o denli kapsamlı ve geniştir. Bu genişlik, herkes için geçerli ve her alanı kapsayan bir tanım yapmayı güçleştirir.

İnsanoğlunun hem kendi varlığını, hem de dış dünyasını kapsayan “bilinç” konusunu ele alırken bilgi-odaklı bir değerlendirme yapmamız kaçınılmaz. Bu kaçınılmazlık bizi önce bilinci oluşturan ilk adım olan “veri” üzerinde durmamızı gerektiriyor. Bir sonraki adım ise verileri tutarlı bir yöntemle “enformasyona” dönüştürmekle ilgili. Veriler ve enformasyonla beslenen bir “sezgi dünyamız” var. Net bir kaniye varamadığımız, sezgi gücü ile doğruluğuna karar verdiğimiz bilgilerimiz hiç de azınlıkta değil. Verileri, enformasyonu, sezgilerimizi bir şey yapmanın aracı olarak

kullanırsak o zaman “bilgi sahibi” oluruz. Ama bilgi tek başına çok anlamlı değildir, onu “anlamaya” dönüştürmek gerekir. İyice anladığımız bir konu hakkında “bilinçli davranmış” ileri sürülebilir. Bütün bu süreç bizim “bilinç çevriminin” sürdürülebilirliğini sağlar ve uzun dönemli geleceği güven altına alır. Bilinçle bu düzlemin işleyişine ilişkin özet değerlendirmeler yapabiliriz.

VERİ DERLEME, İNSANIN DOĞASINDA VARDIR

Doğa durmadan “veri” üretir. Yaşadıkça keşfederiz. Keşif yolculuğumuz karşılaştığımız olay ya da olgulara bir “ad” vermekten başlar; kavramlar, düşünceler ve davranışlar onu izler.

Su boğar, ateş yakar, güneş kavurur, gece korku sallar... Biz bu verileri derleyerek yaşam hakkında iyi, kötü, güzel, çirkin, kaba, sivri vb. bir dizi değer üretiriz. Hayatta nelerin iyi, nelerin kötü olduğuna ilişkin zihnimizde beliren “gerçeklik ölçeği” giderek zekâ düzeyimizle, yaşadıklarımız ve gördüklerimizle, okuyup öğrendiklerimizle alan genişletir. Sonunda çok üst düzeyde “ekonomi bilinci”, “hukuk bilinci” ve “tarih bilinci” olarak, hem bireysel yaşamlarımızı hem de büyük toplumsal örgütlenmelerimizi derinden etkiler.

İnsana yapılan bütün yatırımlar, hayatın karşısına çıkaracağı riskleri karşılayacak “alternatif tepki biçimlerini geliştirme becerisi” kazandırmak içindir. Yağmur yağarken bir kovuğa sığınmak ile nükleer savaşta en az kayıp için dayanıklı sığınaklar arasında insan bilinci açısından özde fark yoktur, sadece ölçek ve etkili olma farkı vardır.

Önemli olan “bilincin sürekli üretilmesi”dir. Bu üretim, üretim sürecinde etkin değerlendirme kanallarını insan ve sermaye kaynaklarını açıyorsa “olumlu” yönde bir ilerlemeden söz edebiliriz. Tersi ise insanları baskı altına alıyor, ölüm saçıyor barışı ve kardeşliği yok ediyor, bölüyor ve parçalıyorsa “olumsuzluk” vardır.

Bilincin ilk adımı, doğanın ürettiği ve insanların yapay

olarak yaşamın bir parçası haline getirdiği “verileri gözleme” olacaktır. Bir veri tabanı yaratmadan, etkin bir bilinçlenmeden söz edemeyiz.

VERİLER TUTARLI BİR YÖNTEMLE “ETKİN ENFORMASYONA” DÖNÜŞÜR

Doğal ve yapay verileri gözlememiz, bilinç geliştirmenin önemli bir adımıdır ama asla yeterli değildir. Veriler, geçerli ve kabul edilmiş, çok fazla kanıtla desteklenmiş, doğruluğuna ilişkin kuşkuyla iyice azaldığı bir “yöntemle” saklanabilir ve işlenebilir “enformasyona” dönüştürülmesi bilinç alanını genişletme ve bilinç derinliği yaratmanın ikinci adımıdır.

Verileri fark etmiş, veriler arasındaki karşılıklı ilişkilerin nasıl sonuçlar verdiğini kavramışsak, elimizdeki veri “enformasyona dönüşmüş” demektir. Elimizdeki enformasyonu, önceden planladığımız işleri sonuçlandırmak için de, birden bire karşılaştığımız olgular için de aynı şekilde kullanabiliriz.

Bilinç, “alternatif tepki biçimlerinde” somuta yansır.

İNSAN, SEZGİDEN BAĞIMSIZ DÜŞÜNÜLEMEZ

Verilerin gözlenmesi, tutarlı bir yöntemle enformasyona dönüştürülmesi, enformasyonun hiç olmazsa zihinsel planda neyi, nasıl yapacağımız konusunda bize rehberlik etmesi her zaman bir “sezgisel boyut” içerir. Genetik kodlarımız, yetiştiğimiz aile, topluluk ve toplum, içinde bulunduğumuz dünyadaki “ötekiler” ile olan ilişkilerimiz sezgilerimizi besler.

Gelenek ve görenekle taşınan, aile, okul ve dini kurumlara beslenen, kitle iletişim araçları ile biçimlenen insanın sezgileri “ilkeler, kurallar ve yasalarla” sınırlayabilir ama tümünden yok edemez.

Afrika atasözü “...insanın olduğu yerde hiçbir şeye şaşma” der. Bu söz, sezgilerin etkisindeki davranışların olabileceğini kabullenerek, öngörme ve önlemleri ona göre tasarlama anlamı taşır. Davranışlarımız ve tutumumuz “bilinç düzeyinin, yoğunluğunun ve derinliğinin” çok temel bir göstergesidir. Bu düzey bizi “alışkanlıkla değil analizle düşünme” noktasına taşır. Daha nesnel değerlendirmeler yapabilmemizin önünü açar.

Bilinç düzeyimizin yükselmesi, önyargıların, yerleşik doğruların, kalıp düşüncelerin ve kör inançların mevzi yitmesidir. Ezberlerimizi bozarak, gelişen olay ya da olgulara uygun “alternatif tepki biçimleri” üretebilmemiz için sezgilere gereksinim vardır ama sınırları, aklın ışığını karartmama koşuluyla...

BİLGİ “DÖNÜŞTÜRÜLEN ENFORMASYON” DUR

Bir enformasyon, herhangi bir işi “yapabilmenin” aracı haline gelmişse, artık “bilgi” olmuştur. Bir uçağın nasıl

uçurulabileceğine ilişkin enformasyonunuz olabilir. O enformasyonun “bilgiye” dönüşmesi, uçağı uçurup tekrar sağluka yere indirilebilmesidir.

Enformasyon bir iş, bir eylem ve bir sonuç yaratıyor-sa bilgiye dönüşmüştür.

Dilimizde enformasyonun en yakın karşılığı “malumat”dır. Malumatlar iş, aş, barınacak konut, yaşam kolaylığı sağlamanın araçları ise bilgiye dönüşmüştür. Malumat-furuş olmak bir iş, bir özelliktir ama yarattığı sonuçlara bakılması gerekir. Tek başına “malumat hamalı” olmak çağımızda değerini, önemini, anlamını da yitiriyor.

ANLAMININ BİLEŞENLERİ SEZGİ, BİLGİ VE FARKINDA OLMAKTIR

Varsayımlar bir “olgu” haline gelmemişse, bir “zihni model” bağlamında “kurama” dönüşmemiş ise olay ya da olguları tam ve bütünlük içinde “anlamamız” da “anlatmamız” güçleşir. Anlama derinliğinin bileşenlerini; veriler, enformasyon, sezgiler, bilgiler ve farkında olmak oluşturur.

Yaşam, sonsuz büyüklük ile sonsuz küçüklük arasındaki bir dengedir. Hawking’in dediği gibi, insan zihninin içinde özgür olduğu için farklıdır. Büyük sorular sormamızın önünde hiçbir engel yoktur.

Sonuç olarak bilinç; şeylerin varlığı, gerçekliği, algılama düzeyi ve tanımlanmasıdır. Bilinç, ölçme gücümüzü artırır, kontrol alanımızı genişletir. Bu açıdan bakıldığında insan ve sermaye kaynaklarının yönetiminin özünü “bilinçli tutum” oluşturur.

Bilincin geliştirilerek sürdürülebilmesi, sürekli gözlem, veri tabanının genişletilmesi, enformasyon ağının yaygınlaştırılması, açık ve gizli bilgi düzeyinin yükseltilmesi, ayrıntı dinamiklerinin farkına varılması, bütün bunlar arasındaki karşılıklı bağımlılık ilişkisinin kavranması yani “anlama” düzeyine ulaşılmasına bağlıdır. Bu “sürdürülebilirlik” için hem gerek şartları, hem de yeter şartları bize anımsatır. Biz bilincimizi, rekabet gücü yaratabilecek bir anlayışla besliyor muyuz, beslemiyor muyuz? Eğer besliyorsak, o zaman yaşamın bir başka dinamiğini daha merak etmeliyiz. Birikimi, bakış açısını ve bilinci kullanarak, “buluşlarla farklılık yaratma” yolunda nasıl ilerleyebiliriz...

Verilerin gözlenmesi, tutarlı bir yöntemle enformasyona dönüştürülmesi, enformasyonun hiç olmazsa zihinsel planda neyi, nasıl yapacağımız konusunda bize rehberlik etmesi her zaman bir “sezgisel boyut” içerir.